

Activiteitenplan 2018-2022, met een focus op 2018

Inhoud

Inleiding	2
De verandertheorie	3
Agenderen, informeren en vertegenwoordigen	5
Netwerk en platform	9
Ondersteunen en begeleiden	10

Inleiding

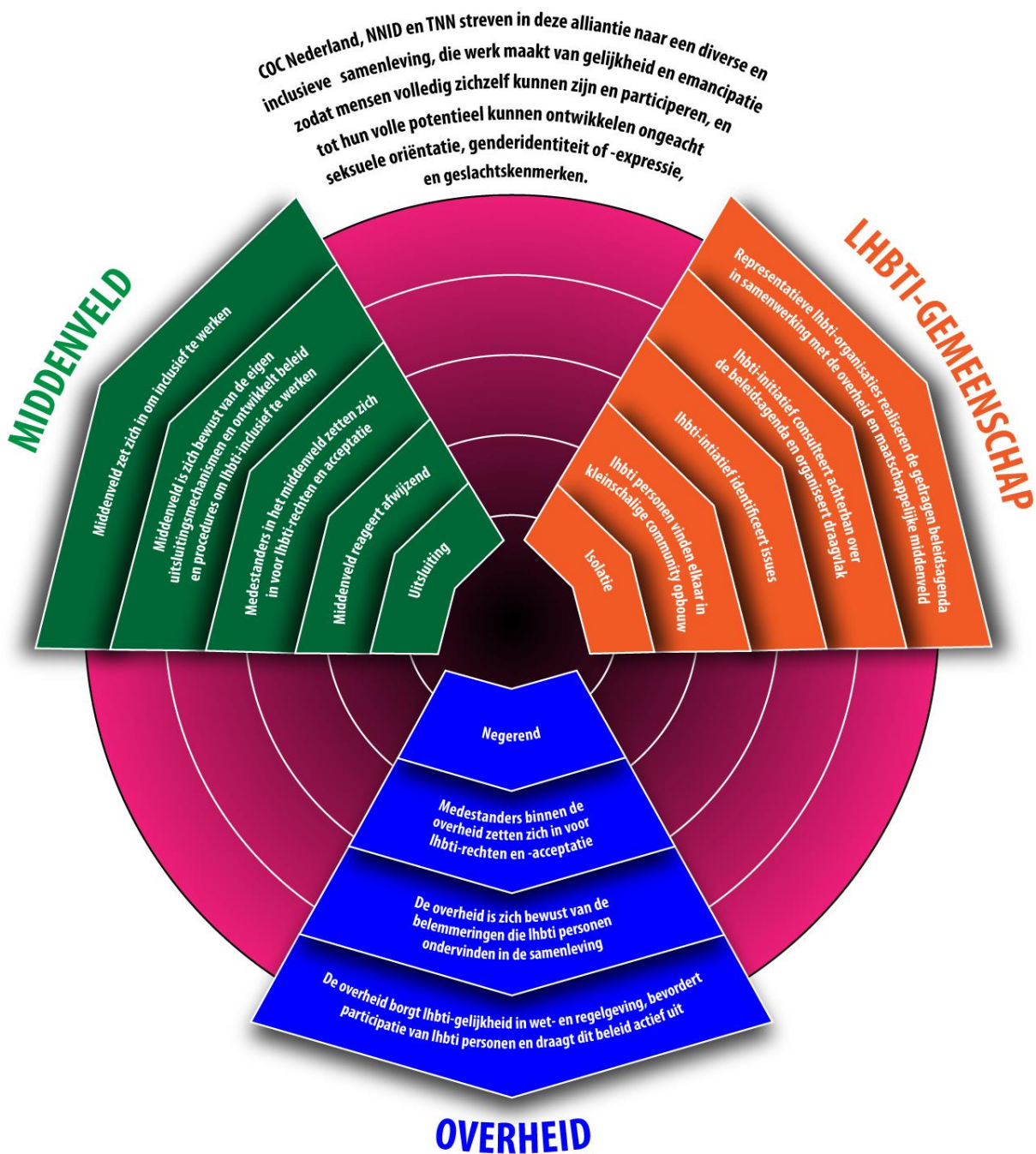
Dit is het activiteitenplan van Transgender Netwerk Nederland (afgekort TNN) voor 2018-2022, met een focus op 2018. TNN is sinds 2008 de landelijke belangenorganisatie voor transgender personen in Nederland. TNN zet zich in voor een genderdiverse en inclusieve samenleving die werk maakt van gelijkheid en emancipatie zodat transgender personen zichzelf kunnen zijn en participeren, en tot hun volle potentieel kunnen ontwikkelen. Om dit doel te bereiken richt TNN zich op het mobiliseren van de transgender gemeenschap, het mobiliseren van de overheid en het mobiliseren van het middenveld.

TNN werkt op deze drie, met elkaar samenhangende, assen via een verandertheorie (*Theory of Change*). Een verandertheorie legt uit *hoe* het uiteindelijke doel bereikt kan worden. Wat zijn de korte termijn doelen, welke interventies zijn daarvoor effectief, hoe hangen ze samen, op welke aannames berusten die interventies en hoe zijn ze onderbouwd. TNN heeft een gedeelde verandertheorie ontwikkeld met COC Nederland en het Nederlands Netwerk Intersekse/DSD (NNID). In 2017 heeft TNN een alliantie met COC Nederland en NNID gevormd en op basis van hun verandertheorie een instellingssubsidie aangevraagd voor 2018-2022.

In dit activiteitenplan wordt steeds de verbinding gemaakt met de verandertheorie en aangegeven hoe onze voorgenomen activiteiten passen binnen deze theorie, en daarmee bijdragen aan het uiteindelijke doel: een samenleving waarin transgender personen zichzelf kunnen zijn en volledig kunnen participeren.

Onderhavig plan toont wat voor soort activiteiten we komende jaren willen ondernemen. Onze inzet wordt echter altijd sterk beïnvloed door de actualiteit. Wat TNN kan doen is ook afhankelijk van beschikbaarheid van vrijwilligers en partnerorganisaties. Inzet wordt dáár geleverd waar zich kansen voordoen om verbetering te bewerkstelligen.

De verandertheorie

Dit is een visuele weergave van hoe TNN denkt de samenleving te veranderen, samen met NNID en COC Nederland. Wij onderscheiden drie doelen op middellangetermijn en drie strategieën om deze doelen te bereiken. De optimalisering langs de strategische assen (mobilisatie middenveld, mobilisatie overheid, mobilisatie gemeenschap) verloopt fluïde maar wordt voor de schematische weergave onderscheiden in fasen of kortetermijndoelen. De emancipatie van het individu is geen strategie maar wordt gedreven door vooruitgang op de drie assen. Individuen emanciperen zich immers zelf.

Relatieve progressie binnen de drie strategieën is aan elkaar verbonden, het is over het algemeen niet mogelijk op een van de drie assen meer dan een of twee stappen op de andere assen vooruit te lopen. Achteruitgang op een van de assen, brengt het risico van achteruitgang op de andere assen met zich mee. In de visuele weergave wordt nu uit gegaan van het meest negatieve startpunt in Nederland. Maar voor sommige groepen en op sommige thema's ligt ons startpunt dicht bij het doel.

Agenderen, informeren en vertegenwoordigen

Signalen opvangen, problematiek onderbouwen & kennis ontsluiten

Om de emancipatie van transgender personen gericht te kunnen bevorderen en structureel op de agenda van overheid (O) en middenveld (M) te krijgen, te behouden en gedegen beleidsadviezen te kunnen geven, is de allereerste stap om een goed beeld te krijgen van de issues waarmee transgender personen in Nederland mee kampen.

Het wetenschappelijk onderzoek naar transgender personen en thema's is vrij recent in Nederland. Het Sociaal Cultureel Planbureau heeft enkele rapporten opgesteld (2017;2012) waarmee de leefsituatie van transgender personen in Nederland zijn geschetst. Om goed zicht te houden op de ontwikkeling van de leefsituatie van transgender personen is structureel onderzoek nodig dat de overheid kan faciliteren; door zowel algemene vragen rondom genderidentiteit en genderexpressie in grootschalige bevolkingsstudies op te (laten) nemen als door verdiepende studies naar transgenderthematiek mogelijk te maken. Ook is er nog weinig bekend over specifieke groepen transgender personen (bijvoorbeeld transgender sekswerkers), de omgeving van transgender personen en de werkzame interventies om de maatschappelijke positie en het welzijn te verbeteren.

Naast dit ontbreken van een goede onderzoeksinfrastructuur merkt TNN wel dat er veel interesse voor het onderwerp is. Menig student komt bij TNN terecht met vragen in kader van hun studie over transgender en transitie. Om deze interesses om te buigen in een meer waardevolle bijdrage aan opvulling van de vele lacunes van kennis over transgender thema's, zal TNN samen met IHLIA en andere partners een onderzoeksprogramma op stellen. Tegelijkertijd initieert TNN ook zelf wetenschappelijk onderzoek door samen te werken met universiteiten (Universiteit Maastricht, Universiteit voor Humanistiek) en andere partners.

Om issues voor verder onderzoek te identificeren houdt TNN regio en themabijeenkomsten (zie paragraaf netwerk en platform). Daarnaast voert TNN zelf gerichte korte surveys uit om ervaringen van trans personen op onderwerp (bijvoorbeeld op een luchthaven zoals in 2017) op te halen (G₄) en te gebruiken in agenderende adviesgesprekken met het middenveld (M₁, M₂, M₃).

Om de vergaarde informatie gemakkelijk vindbaar en toegankelijk te maken voor iedereen die op zoek is naar kennis over transgenderthematiek, blijft TNN transgenderinfo.nl als kennisportal door ontwikkelen en is TNN telefonisch en via mail bereikbaar als vraagbaak.

De informatie wordt actief verspreid in persoonlijke communicatie, agenderende adviesgesprekken, rapporten, handvatten, tijdens voorlichtingsbijeenkomsten, via de media en partnerorganisaties, via social media en e-learning (M₂, M₃, O₂, O₃)

Voorgestelde activiteiten, gefinancierd uit de instellingssubsidie:

- TNN ontwikkelt in 2018 een onderzoeksprogramma voor transgenderonderwerpen, om richting te geven aan studentenprojecten en om verder onderzoek naar specifieke lacunes bij universiteiten, onderzoeksinstituten en overige partners te initiëren (O₁, G₄).
- De samenwerking met de Universiteit voor Humanistiek wordt in 2018 eveneens gecontinueerd. In september 2018 zal een nieuw cohort aan tweedejaars masterstudenten, onder begeleiding van twee methodologen, een onderzoeksthema relevant voor TNN uitdiepen, op basis waarvan in 2019 een publicatie volgt. Welk thema dit wordt, hangt nog af van de resultaten van het onderzoek van 2017.

- In 2018 wordt er voorlichtingsmateriaal ontwikkeld voor naasten van transgender personen en wordt er materiaal ontwikkeld naar aanleiding van resultaten van het vervolgonderzoek van de Universiteit voor Humanistiek naar de werkervaringen van transgender personen. In 2019 wordt de behoeftes bij arbo-artsen en de ervaringen van transpersonen met arbo-artsen verder gepeild, en n.a.v. de uitkomsten materiaal ontwikkeld.
- In 2018 verschijnt het onderzoeksrapport veiligheid van transgender personen in Nederland. De Engelstalige en Nederlandstalige vragenlijst wordt in het najaar van 2017 uitgezet, maar zal ook in 2018 nog een lange periode open moeten staan om voldoende respons te krijgen. Van het onderzoeksrapport zal in 2018 een toegankelijke factsheet worden gemaakt.
- Transgenderinfo wordt als kennisportal verder ontwikkeld, zodat het online thematisch en op meerdere niveaus kennis aanbiedt en blijft aanbieden vóór en over transgender personen en kwesties. Ook zullen er in 2018 meerdere pagina's worden vertaald, zodat ook niet Nederlandstalige trans personen in Nederland en hun naasten er toegang toe hebben. (G2/M3/M4)
- De verzamelde kennis wordt actief verspreid (social media, publicaties, handvatten, adviesgesprekken, website, persoonlijke communicatie met overheid en middenveld, voorlichtingsbijeenkomsten, via partnerorganisaties en de pers). Vanaf 2020 zal hier nog sterker op ingezet kunnen worden doordat een betaalde en ervaren communicatiemedewerker kan worden aangetrokken.
- TNN is telefonisch en via e-mail een vraagbaak voor iedereen die op zoek is naar informatie en doorverwijzing (M3/M4/O3/G2)
- TNN ontwikkelt handvatten naar aanleiding van terugkerende vragen in de samenleving (meestal van gemeentes en politici) zoals in 2017 over genderneutrale toiletten, seksregistratie en inclusief taalgebruik het geval is geweest. Welke handvatten in 2018 en 2019 ontwikkeld worden, is gebonden aan de actualiteit.

Voorgestelde activiteiten, gefinancierd via overige bronnen:

- TNN werkt mee aan e-learnings voor baliepersoneel en jeugdgezondheidprofessionals, wanneer de financiering hiervan rond is.
- TNN ontwikkelt een tool voor beveiligingspersoneel van Schiphol in samenwerking met COC Amsterdam, wanneer de financiering hiervan rond is.

Dit draagt bij aan het volgende:

- Transgender personen identificeren de issues, en het mandaat voor TNN's beleidsagenda neemt toe vanwege de onderbouwing van gesignaleerde problematiek met polls en onderzoek (G2, G4)
- Middenveld is geïnformeerd over de issues die transgender personen meemaken en de overtredingen van rechten van transgender personen. Het aantal medestanders is gegroeid en de bewustwording van de issues toegenomen. (M2, O1, O2)
- De bewustwording over de mogelijke oplossingen van de issues van transgender personen is toegenomen (M2, O1, O2)

Beleidsbeïnvloeding

De overheid heeft de mogelijkheid om met een krachtig emancipatiebeleid de gelijkheid van transgender personen te bevorderen. Mobilisatie van de overheid is noodzakelijk (maar niet voldoende) om sociale verandering te bewerkstelligen.

In 2018 wil TNN stappen maken in het op orde brengen van de wetgeving, en de kansen te pakken die het nieuwe kabinet biedt. Kernpunten van TNN zijn: de aanpassing van de transgenderwet, de aanpassing van de Algemene wet gelijke behandeling en het strafwet, de terugdringing van seksregistratie, het genderneutraal formuleren van nieuwe wetgeving, de toegankelijkheid en betaalbaarheid van de transgenderzorg, en het betaald transitieverlof.

Hiervoor werkt TNN intensief samen met COC Nederland en NNID. Ook de media, het internationale netwerk en instanties die zich sterk maken voor de eerbiediging van mensenrechten (College van de Rechten van de Mens, Nationale Ombudsman) kunnen bondgenoten zijn om de druk op te voeren.

Veel gemeentes voeren lhbt specifiek beleid. Tegelijkertijd krijgt TNN via Movisie signalen dat niet alle gemeentes weten welk beleid voor transgender personen noodzakelijk zou zijn. Naast een versterking van lokale transgender initiatieven (zie activiteiten netwerk en platform), wil TNN zelf haar inzet op contact met lagere overheden intensiveren, bijvoorbeeld om noodopvang voor transgender personen beter te regelen.

Voorgestelde activiteiten, gefinancierd uit de instellingssubsidie:

- Relatiebeheer politici en overheden. TNN geeft gevraagd en ongevraagd advies.
- In 2018 intensiveert TNN haar inzet op contacten met lokale politieke structuren in Nederland, zodat gemeentes TNN beter weten te vinden, en andersom.
- TNN geeft beleidsaanbevelingen voor overheid, gebaseerd op internationaal recht, wetenschappelijk onderzoek en eigen dataverzameling (polls, surveys en ervaringsverhalen) (O₂, O₃, G₄, M₃, M₄)
- TNN zoekt de pers of instanties op wanneer er druk van buiten nodig is in het pleidooi voor krachtig emancipatiebeleid en wet en regelgeving die discriminatie bestrijdt.
- In 2017 heeft TNN een eerste verkenning uitgevoerd naar de vorm van de wettelijke verlofregeling voor trans werknemers die in transitie zijn en continueert dit in samenwerking met partners als het FNV en CAOP. In 2018 intensiveert TNN haar inzet om politiek draagvlak voor deze verlofregeling te bewerkstelligen.

Dat draagt bij aan:

- Overheden zijn geïnformeerd over de issues die transgender personen meemaken en de overtredingen van rechten van transgender personen. Het aantal medestanders binnen de overheid is gegroeid en de bewustwording van de issues en van mogelijke oplossingen is toegenomen. (O₁, O₂)
- Toename van inclusieve wet- en regelgeving dat transgender discriminatie bestrijdt.
- De transgender gemeenschap groeit in netwerk van personen binnen overheden die betrokken zijn bij het opstellen en uitvoeren van transgender vriendelijk en transgender inclusief beleid. (O₃)

Prioriteit: Media

Media zijn belangrijke bondgenoten in het verspreiden van kennis en agenderen van issues bij zowel middenveld (M₂) als overheid (O₁). Zichtbaarheid van transgender personen en onderwerpen is de laatste jaren enorm gestegen in media en dat is meestal goed nieuws. De meeste berichtgeving bevestigen de sociale norm dat in Nederland transgender personen geaccepteerd worden. Ook dragen verhalen van de leefsituatie van transgender personen in de media bij aan voorwaardelijke empathie voor trans personen in de samenleving. Maar er is ook een keerzijde. In de berichtgeving worden nog met enige regelmaat vooroordelen over trans personen bevestigd, worden er verkeerde cijfers of definities gebruikt, worden er kwetsbare uitspraken gedaan en wordt iemands genderidentiteit niet als leidend genomen.

Ook is de media vaak eenzijdig in hun aandacht voor lichamelijke transitie en hun aandacht voor het succesverhaal. 31 % van de personen die mee deed aan een inventarisatie van TNN over mediazichtbaarheid (n=64) gaf aan dat weergave van trans personen in de media leidde tot negatieve reactie van hun directe omgeving. Niet alleen is de media van belang voor de sociale acceptatie, ook de eigen acceptatie kan hiermee bevorderd worden. Maar 4% gaf aan dat de wijze van zichtbaarheid in media hen koud liet.

Juist vanwege de sterke media-aandacht en het belang van berichtgeving op sociale acceptatie en op verinnerlijkte transnegativiteit (een van de belemmerende factoren voor de transgender emancipatie zoals naar voren kwam in

het SCP-rapport uit 2017) is het belangrijk dat er een structurele aanpak wordt ontwikkeld in het informeren van mediaprofessionals.

Tot op heden heeft TNN invloed op de mediaberichtgeving uitgeoefend door – naast haar eigen persvoorlichting - laagdrempeligere en correcte informatie te bieden via transgenderinfo en specifiek met de mediawegwijzer, door hun directe contacten met media (18% van de inkomende informatieverzoeken) en via hun media misser en plusser panel. Om een structurele aanpak te ontwikkelen en bruggen te slaan tussen media en transgender personen en eigenaarschap te creëren, vindt in het najaar van 2017 een expertmeeting plaats en een actieonderzoek. Op basis van deze uitkomsten zal TNN in samenwerking met Universiteit Leiden, T-Image en Atria nieuwe interventies ontwerpen en uitvoeren.

Om de interventies te kunnen monitoren, brengt TNN jaarlijks een mediawatchmonitor uit over de berichtgeving over transgender onderwerpen en personen in de eerste plaats, en op de tweede plaats (in samenwerking met alliantiepartner NNID) over intersekse. De monitor zelf is ook een middel om de berichtgeving van transgenderonderwerpen bij mediaprofessionals te agenderen, *best practices* te verspreiden en interventies ook bij *unusual suspects* onder de aandacht te brengen. Bovendien wordt met het opstellen van een monitor ook het netwerk van TNN uitgebreid van mediaprofessionals en *influencers*.

Voorgestelde activiteiten, gefinancierd uit instellingsubsidie:

- Jaarlijks een mediamonitor in samenwerking met (studenten van) hogescholen van journalistiek en NNID.

Voorgestelde activiteiten, gefinancierd uit fondsen zoals Media & democratie:

- Ontwikkeling nieuwe interventies in 2018 (afhankelijk van de uitkomsten van het actie-onderzoek in het najaar 2017) en eventuele aanpassing van deze interventies op basis van de monitoring de jaren daaropvolgend.

Dat leidt tot:

- toename van bewustwording onder mediaprofessionals over correcte berichtgeving transgender personen en zaken (M3)
- TNN heeft meer bondgenoten onder mediaprofessionals gevonden in hun streven naar gelijke rechten (M2)

Netwerk en platform

Versterking lokale infrastructuur transgender gemeenschap

Gebrek aan sociale steun, negatieve opvattingen over het eigen trans zijn en weinig weerbaarheid komen in het laatste SCP onderzoek, *Transgender personen in Nederland*, naar voren als drie belemmerende factoren op individueel niveau voor het welzijn en participatie van transgender personen in Nederland. Een functionerende transgender gemeenschap is hiervoor van belang, al is het alleen maar om ontmoeting te faciliteren.

In de nationale transgender gemeenschap observeren wij een versplintering: verschillende trans groepen en initiatieven zijn onafhankelijk of verbonden aan de lokale COC's opgekomen en werken maar beperkt samen. Hierdoor wordt niet ultiem gebruik gemaakt van de mogelijkheden in de eigen regio (voor facilitering ontmoeting, zichtbaarheidsinterventies, invloed lokaal beleid) en wordt het wiel steeds opnieuw uitgevonden. Dat transgender personen bij elkaar komen in kleinschalige community opbouw, issues identificeren en elkaar weten te vinden (met erkenning van de verschillen onderling) is een belangrijke voorwaarde om tot een sterke gemeenschap te komen (G1-G3).

TNN brengt de transgender groepen en beginnende initiatieven samen in platforms voor uitwisseling, het ophalen van signalen en behoeftes aan ondersteuning. TNN wil de expertise van alliantiepartner COC Nederland onder meer gebruiken om de t-groepen en de transambassadeurs verder te versterken met bijvoorbeeld trainingen, toolkits of ondersteuning in beleid & strategie, administratieve verantwoording, financiën en communicatie. Daarnaast ziet TNN voor zichzelf een aanjagende functie om de hang out, waar biculturele transgender personen goed terecht kunnen, landelijk meer te verspreiden. Doel van deze activiteiten is goed functionerende transgroepen te creëren door het land heen waar transgender personen goed terecht kunnen (voor wie bijvoorbeeld het COC een drempel te hoog is), die leren voor elkaar en specifieke aandacht voor de t in het lokale lhbtï beleid kunnen vragen.

Voorgestelde activiteiten, gefinancierd met instellingsubsidie

- Vijf regiobijeenkomsten/platforms voor transgender groepen in Nederland om ervaringen uit te wisselen en signalen op te halen
- Verdere deskundigheidsbevordering transambassadeurs en transgender groepen. De wensen hieromtrent worden in 2018 geïnventariseerd en er wordt een start gemaakt met de ontwikkeling van een toolkit en een plan gemaakt voor specifieke trainingen. De expertise van COC Nederland is hierbij ondersteunend.
- Minimaal een landelijke themabijeenkomst per jaar voor de landelijke transgender organisaties en relevante partner organisaties
- Onderhoud online platform transgenderinfo en sociale kaart op transgenderinfo als portaal voor de transgender gemeenschap

Voorgestelde activiteiten, gefinancierd door (geoordeelde) donaties

- Financiële ondersteuning van lokale initiatieven gericht op vergroten van zichtbaarheid van transgender personen in de samenleving. Hier wordt een fonds voor opgericht, waar lokale trans personen en groepen aanvragen kunnen indienen.

Dit draagt bij aan:

- Transgender personen vinden elkaar meer in community opbouw en identificeren de issues (G1-G2)
- De transgender gemeenschap groeit in netwerk van personen binnen overheden die betrokken zijn bij het opstellen en uitvoeren van transgender vriendelijk en transgender inclusief beleid. (O3)
- Transgender gemeenschap agendeert de uitsluitingsmechanismen in samenleving en middenveld op lokaal niveau (M1-M2)

Ondersteunen en begeleiden

Prioriteit: Jongeren en onderwijs

Het percentage leerlingen dat als transgender kan beschreven worden kan geschat worden op 0,9% (Scholte, 2016). Meer dan bij homo cis jongens en lesbische cis meisjes ervaren transgender personen gevoelens van onveiligheid op school. 1 op de 5 van de gevraagde leerlingen is zelfs slachtoffer van geweld. Sociale acceptatie start dan ook op school. TNN ondersteunt COC Nederland in haar streven voor invoering van een kwaliteitsstandaard voor de verplichte leerdoelen seksuele en genderdiversiteit. Ze helpt eveneens mee met de ontwikkeling van die standaard.

Voorgestelde activiteiten, gefinancierd met instellingsubsidie:

- Mee-ontwikkelen en agenderen nieuwe standaard onderwijs seksuele en genderdiversiteit
- Elk jaar wordt het hoger en beroepsonderwijs opnieuw benaderd met de verspreiding van de handvatten 'transgendervriendelijk onderwijs'
- Ontwikkeling (video)materiaal voor GSA's en voorlichtingsteams van het COC om hun werk nog meer transgenderinclusief te maken. In het najaar van 2017 is een vrijwilliger aan de slag gegaan om hier een story board voor te ontwikkelen. De verwachting is dat in 2018 het videomateriaal ontwikkeld is.
- In samenwerking met diversity officers wordt er een training ontwikkeld en verzorgt voor vertrouwenspersonen en/of decanen. In 2018 zal de eerste training plaatsvinden bij de Universiteit van Leiden, en een plan geschreven worden om de kennis verder te verspreiden binnen onderwijsinstellingen voor de jaren erna.
- Train de trainers: meerdere transgender personen verzorgen voorlichtingen op scholen en instanties, van wisselende kwaliteit. TNN onderhoudt een sprekerslijst en wil hen ondersteunen met training, intervisie en materiaal. In 2017 is de sprekerslijst opgezet en de wensen geïnventariseerd; in 2018 wordt er een passend aanbod ontwikkeld voor de komende jaren.
- Het ontwikkelen en geven van een training aan jongerenorganisaties bij de Niet alleen anders academie in 2018 naar aanleiding van opgehaalde behoeftes in een workshop die TNN in het najaar van 2017 heeft gegeven.

Dat draagt bij aan:

- Een toename van transgendervriendelijkheid in jongerenorganisaties waardoor transgender jongeren elkaar vinden in community opbouw en issues identificeert (G1, G2)
- Scholen (docenten, leerlingen, vertrouwenspersonen en leiding) zijn geïnformeerd over de issues waarmee transgender jongeren te maken hebben (M2)
- Scholen zijn zich bewust van de eigen uitsluitingsmechanismen en ontwikkelen beleid en procedures om transgender inclusief te zijn. (M3)

Prioriteit: Veiligheid

Met de organisatie van de nationale transgendergedenkdag vraagt TNN jaarlijks aandacht voor de onveilige positie van transgender personen wereldwijd. Maar ook in Nederland maken ruim 40% van de transgender personen discriminatie mee. De sociale acceptatiecijfers lijken op eerste gezicht vrij hoog, maar zijn een stuk lager waar het gaat over trans personen die niet eenduidig gezien worden als man of vrouw. Helaas maken nog veel transgender personen geweld mee.

Toch maken maar slechts een zeer beperkt aantal transgender personen hier melding of aangifte van, zoals te zien is in de laatste monitor van TNN. Transgender personen weten vaak niet goed wat de verschillende meldpunten kunnen doen, denken dat het toch niets uitmaakt en/of vertrouwen bepaalde instanties niet.

TNN is een erkende partner in het antidiscriminatieveld en adviseert ADV's en de Nationale Politie in bijvoorbeeld registratie van discriminatie en zoekvragen. Samen met de Nationale Politie werkt TNN samen om de transgendersensitiviteit van de politie te bevorderen via het opleidingsaanbod van politieacademie en via (in het kader van het programma het kracht van het verschil) interventies op korpsniveau (M3/M4).

Tegelijkertijd zet TNN zich in om de meldings- en aangiftebereidheid van de eigen achterban te vergroten en genereert het meer bekendheid voor antidiscriminatievoorzieningen (ADV's), MIND en het eigen meldpunt bij achterban, in het bijzonder bij minder gemakkelijke bereikbare groepen als trans vluchtelingen en trans sekswerkers. Dit heeft als doel niet alleen om individuele transgender personen beter te helpen en te begeleiden, de lijnen met de politie en OM bijvoorbeeld zijn kort, maar ook casussen op te halen van misstanden die op politiek niveau, via media, of bijvoorbeeld via het College voor de rechten van de mens geagendeerd worden. (M2, O1) Om de veiligheid voor transgender sekswerkers te bevorderen is het noodzakelijk dat er meer uitwisseling tussen transgender sekswerkers zelf ontstaat, zodat ze elkaar kunnen waarschuwen en adviseren. (G1)

Veiligheid is een van de kernthema's in het agenderen en informeren van overheid. TNN dringt bij de overheid aan op het creëren van veilige transgendersensitieve noodopvang voor transgender personen, daarnaast vraagt het om maatregelen tegen discriminatie, beledigingen en geweld van transgender personen (O3). Een aanpassing van de Algemene wet gelijke behandeling om ongelijke behandeling op basis van genderidentiteit en genderexpressie expliciet te verbieden is de eerste stap, maar ook het Nederlandse strafrecht kent nog lacunes in het beschermen van transgender personen tegen discriminatie.

Een discrepantie tussen het geslacht op ID-bewijzen en het uiterlijk van de persoon, kan leiden tot discriminatie en onveilige situaties. De overheid zou hieraan wat kunnen doen, door verdere inperking van seksregistratie en het vergemakkelijken van het wijzigen van het geregistreerde geslacht. Wij continueren het overleg met landelijke en lokale overheid over seksregistratie en de transgenderwet (O3). Bovendien wordt het met kleine wijzigingen - een wc voor iedereen, andere aanspreekvormen, andere keuzes bij onderzoeksvragen et cetera - in de maatschappij zichtbaarder dat man-vrouw een spectrum is. Dat bevordert de veiligheid. Wij informeren en adviseren ook het middenveld (zoals onlangs de NS) (M4) op dit thema en agenderen deze kwestie verder via medestanders en media (M2), zoals reeds beschreven is bij de voorgestelde activiteiten in het hoofdstuk agenderen, informeren en vertegenwoordigen.

Voorgestelde activiteiten, gefinancierd met de instellingssubsidie:

- Deelname landelijk overleg antidiscriminatie (3 x per jaar) met LECD, Nationale Politie, College rechten van de mens, MIND en antidiscriminatiebureaus als Radar, en individuele gesprekken met de verschillende partijen. (M3)
- Doorlopende campagne meldingsbereidheid achterban met blogs en publicaties ook gericht op sekswerkers en vluchtelingen
- jaarlijkse monitor meldingen genderidentiteit en genderexpressie, en deelname synthese-rapport discriminatie (O1, G4).
- Afhandeling van individuele discriminatiemeldingen (doorlopend)
- In 2018 zal de door TNN ingebrachte casuïstiek in het curriculum van de eerstejaars politieagenten van de landelijke politieacademie geëvalueerd worden en eventueel aangepast worden. Samen met de academie wordt gekeken naar de mogelijkheden voor structurele aandacht voor transgender personen in het curriculum van vervolgopleidingen.
- Een videoproductie van TNN in samenwerking met de Nationale Politie zal in de loop van 2018 beschikbaar zijn om ingezet te worden voor bewustwording op korpsniveau (M3/M4)
- TNN organiseert in samenwerking met een wisselende lokale partner elk jaar transgendergedenkdag.

Voorgestelde activiteiten, gefinancierd met overige baten:

- Bijdrage aan inloopsprekuren transgender sekswerkers voor vragen over onder meer discriminatie
- Het meehelpen projecten te ontwikkelen voor transgender seks werkers in samenwerking met Proud, zodat transgender sekswerkers elkaar meer weten te vinden en kunnen adviseren (online veldwerk, zelforganisaties)

Dat draagt bij aan:

- Toename van transgendersensitiviteit bij politie (M3)
- Inzicht in geweld en discriminatie tegen transgender personen voor beleid, waardoor meer medestanders gevonden worden en bewust zijn van de belemmeringen van transgender personen (O1/O3)
- Trans sekswerkers vinden elkaar in kleinschalig community opbouw (G1)

Prioriteit: Arbeid

De sociaaleconomische positie van transgender personen in Nederland is zeer kwetsbaar zo bleek uit het recente SCP-rapport. Vergelijken met de algemene bevolking zitten transgender personen veel vaker thuis zonder baan of eigen zaak (41% tegenover 62%) en hebben zij een laag inkomen (53% tegenover 30%). Uit het onderzoek van de Universiteit van Humanistiek in samenwerking met onder meer TNN, bleek dat arbeidsmarktdiscriminatie een belangrijke rol speelt: ruim 40% van de gevraagde trans personen gaf aan hier last van te hebben als de transgender achtergrond zichtbaar was, steeg dit cijfer.

De overheid treft meerdere maatregelen om arbeidsmarktdiscriminatie tegen te gaan. De overheids campagne 'een streep door discriminatie' stelt een belangrijke norm. Evenals de explicitering van de bescherming tegen discriminatie in de Awgb. Maar de overheid kan meer doen om de arbeidsparticipatie van transgender personen te vergroten en discriminatie te verminderen. Zo kan de Nederlandse overheid vernieuwende beschermende maatregelen nemen zoals het door TNN voorgestelde transitieverlof, dat transgender personen tijdens de transitie beschermt tegen ontslag en de werkgever financieel tegemoetkomt voor het verzuim van werknemer. Maatregelen om de transgenderzorg te verbeteren, hebben ook een positief effect op de arbeidsparticipatie. Zo zou inperking van de wachtlijsten op de transgenderzorg de duur van de transitie-periode verminderen. Wij vragen de overheid die maatregelen te nemen om de arbeidsparticipatie van transgender personen verder te stimuleren, in wet- en regelgeving en in beleid, zoals reeds beschreven is bij de voorgestelde activiteiten in het hoofdstuk agenderen, informeren en vertegenwoordigen. (O3)

Werkgevers zijn onmisbaar om de arbeidsmarktdiscriminatie te verminderen en arbeidsuitval van transgender personen te voorkomen. Maar het personeelsbeleid van veel werkgevers in Nederland is verre van inclusief voor transgender werknemers en werkzoekenden. TNN heeft een aanpak ontwikkeld om meer eigenaarschap voor het probleem en oplossingen bij werkgevers te creëren. Zo committeert TNN werkgevers aan de verklaring van Dordrecht (M4). TNN draagt expertise en een netwerk aan en monitort de vorderingen via doorlopende evaluaties. Daarmee dragen deze werkgevers bij aan een cultuur van *good practices* waardoor aandacht voor genderdiversiteit steeds meer een criterium voor goed werkgeverschap wordt, met de transzoen mogelijk als beloning. Hierdoor zullen ook andere werkgevers eerder de uitsluitingsmechanismen gaan erkennen (M2/M3). Met de verklaring van Dordrecht en de transzoen als middelen vindt TNN steeds meer medestanders om de transgendervriendelijkheid op de arbeidsmarkt te bevorderen en aandacht te vragen voor de rol die gemeentes kunnen spelen om arbeidsparticipatie bij hun transgender burgers te verbeteren. Samen met sociale partners als FNV en partners als Gendertalent en Work Place Pride zullen wij werkgevers blijven ondersteunen en adviseren in het bevorderen van transgenderinclusief beleid (M2, M4).

Ook transgender personen zelf kunnen een steuntje in de rug gebruiken bij het zoeken naar werk, re-integratie, onzekerheden binnen werk en conflicthantering op het werk. De specialistische coaching aan werkende en werkloze transpersonen die TNN sinds 2011 aanbiedt, is effectief: de meeste deelnemers zijn geholpen in het vinden en het behouden van werk. Met het onderbrengen van de coaching bij stichting Gendertalent is de begeleiding geoptimaliseerd, mede door het faciliteren van uitwisseling tussen nieuwe en oude deelnemers en bemiddeling naar werk met bijv. werkervaringsplekken en het starten van een vacaturebank van transgendervriendelijke bedrijven. De combinatie met genderdiversiteitstrainingen en hulp aan leidinggevenden en collegae wanneer iemand in transitie gaat, werkt ook positief.

Steeds meer gemeentes nemen de verantwoordelijkheid om mensen uit hun gemeente te helpen met transgender gespecialiseerde coaching. De verwachting is dat op termijn, na 2020, transgender personen in Nederland geholpen kunnen worden zonder beroep op lhbt-gelijkheid subsidiegelden.

Voorgestelde activiteiten, die met instellingssubsidie worden gefinancierd:

- In 2018 zullen 24 personen transgender specifieke coaching ontvangen om werk te vinden of te behouden, in 2019 21 personen en in 2020 20 personen.
- Jaarlijkse evaluatiegesprekken (op basis van survey) met de werkgevers die de Verklaring van Dordrecht hebben getekend (M4)
- Agenderende adviesgesprekken met werkgevers mbv Verklaring van Dordrecht (dat kan leiden tot ondertekening) (M2-M3-M4)
- Maximaal drie uitreikingen van de transzoen award per jaar (M3)
- Voorbereiding van een publicatie (op basis van survey) van stand van zaken en delen van *best practices* (M3). De publicatie zelf verschijnt pas in 2019
- Samenwerking met sociale partners en gemeentes die de verklaring getekend hebben, om tot een structurele aanpak te komen tegen arbeidsmarktdiscriminatie en om arbeidsuitval te voorkomen (M4/O3)

Dat leidt tot:

- Vakbonden zijn partners in het bewust maken van de overheid en werkgevers (O2/M3)
- Toenemende aandacht voor genderdiversiteit als onderdeel van goed werkgeverschap (M3)
- Medestanders en bondgenoten gevonden onder werkgevers, en een toename van bewustwording van de gehanteerde uitsluitingsmechanismen (M2)
- Overheid zet zich in en neemt aanvullende maatregelen om arbeidsmarktdiscriminatie tegen te gaan en participatie onder trans personen te bevorderen (O3)
- Een toename van de arbeidsparticipatie van transgender personen die coaching ondergaan

Prioriteit Zorg en Welzijn

Het welzijn van transgender personen staat in scherp contrast met de toename van politieke en maatschappelijke aandacht voor deze groep. Het gaat nog steeds slecht. 2/3 van de groep transgender personen geeft aan eenzaam te zijn en 50 procent heeft last van psychische problemen. Als individuele risico- en beschermingsfactoren worden in het SCP-rapport (Kuyper, 2017) genoemd: weerbaarheid, sociale steun en verinnerlijkte negatieve opvattingen over transgender zijn.

Wat betreft begeleiding zijn er nog wat slagen te maken. Zo bleek uit het rapport van het SCP in 2012 dat slechts 37 procent bij reguliere GGZ-instellingen de zorg informatief en behulpzaam vond. Voor maatschappelijk werk is dit 52 procent. Uit kleinschalig onderzoek en uit de praktijk weten we ook dat er in de huisartsenpraktijk allerlei problemen kunnen ontstaan.

In samenwerking met onder meer de alliantie Gezondheid op maat en met Movisie werkt TNN aan het vergroten van sensitiviteit onder zorgprofessionals en bij bijvoorbeeld wijkteams voor genderidentiteitsproblemen en minderheidsstress gerelateerde problemen bij trans personen. Het gaat daarbij ook over de omgang van zorgprofessionals met trans personen (bijvoorbeeld aanspreekvormen), kennis over trajecten en kennis over mogelijke gevolgen (zelfmedicatie, bijwerking hormonen, zwangere transmannen et cetera). De implementatie van de nieuwe GGZ-standaard, die in het najaar van 2017 gereed is, zou hier ook een onderdeel van kunnen zijn. Daarnaast werken we mee aan gerichte lhbt-suicidepreventie projecten.

De toegang en kwaliteit van transgenderzorg in Nederland blijft ook in 2018-2022 een groot aandachtspunt van TNN, wat betreft de vergoedingen, decentralisering, wachtlijsten, protocollair werken en de rol van de psycholoog als poortwachter (zoals reeds beschreven is bij de voorgestelde activiteiten in het hoofdstuk agenderen, informeren en vertegenwoordigen). Speciaal aandachtspunt is de transgenderzorg die beschikbaar is voor vluchtelingen en/of sekswerkers die vanwege het gebrek aan verblijfsvergunning geen hormonen via genderklinieken kunnen krijgen.

We nemen plaats in het VWS-overleg en werken op verschillende punten samen met Principle 17, patiëntenorganisatie Transvisie, alliantiepartner COC Nederland, gezondheidscentra sekswerkers, belangenorganisatie Proud en op internationaal niveau (bijv. in verband met de ICD) de TGEU.

Voorgestelde activiteiten, gefinancierd met instellingsubsidie:

- Disseminatie en updates van het audiovisueel voorlichtingsmateriaal voor zorgprofessionals en factsheet zorg en welzijn
- Continuering transgenderoverleg (VWS, samenwerking patiëntenorganisatie Transvisie, genderteams, Principle 17)
- Zwartboek opstellen toegang tot zorg voor asielzoekers en sekswerkers

Voorgestelde activiteiten, gefinancierd door andere bronnen

- Inhoudelijke aansturing projectmedewerker 'Iedere patiënt is anders'
- Bijdrage ontwikkeling en disseminatie lhbt suicide interventie (ZonMW)

Dat leidt tot:

- Zorgprofessionals zijn zich in toenemende mate bewust van de eigen uitsluitingsmechanismen en ontwikkelen beleid en procedures om transgender inclusief te werken (M3)
- De overheid is zich bewust van belemmeringen die transgender personen, en in het bijzonder trans vluchtelingen en sekswerkers ervaren in de samenleving op het gebied van zorg (O3)
- Transgender initiatief consulteert achterban over de beleidsagenda (G3)

Asiel

Speciale aandacht heeft TNN voor de zorg en veiligheid van transgender asielzoekers. De signalen om daarin actie te ondernemen kwamen begin 2016 en leidden tot een meldpunt voor deze doelgroep, waarin TNN optrekt met COC Nederland. TNN nam tevens het initiatief voor een koplopersoverleg over transgender vluchtelingen en asielzoekers, welke inmiddels samen met Transvisie wordt getrokken. Toegang tot zorg is het belangrijkste dossier voor het koploperoverleg, dat zich inmiddels ook inzet voor verspreiding van kennis en expertise voor en over trans vluchtelingen.

Voorgestelde activiteiten, gefinancierd met instellingsubsidie:

- Individuele gevallen helpen waar de toegang tot zorg in COA nog niet goed gaat
- Transgendersensitiviteit bij COA en IND agenderen, en de issues rondom zorg voor transgender personen.
- Het meldpunt transgender vluchtelingen nog meer verspreiden, ook via organisaties rondom sekswerk.

Voorgestelde activiteiten, nog te financieren via andere bronnen:

- Deelname aan een specifiek programma dat ontwikkeld is voor transgender vluchtelingen
- Trainingen verrichtten voor COA en IND

Dat draagt bij aan:

- COA en IND zijn zich in toenemende mate bewust van de issues waarmee transgender personen te maken krijgen en van de eigen uitsluitingsmechanismen (M3)
- Transgender vluchtelingen vinden elkaar in kleinschalige community opbouw (G1)

